

6. Судовцев В. А. Научно-техническая информация и перевод : [пособие по англ. языку : учебное пособие.] / В. А. Судовцев. – М. : Высшая шк., 1989. – 232 с.

7. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) / А. В. Федоров. – С.-Пб : ООО «Издательский дом «Филология три», 2002. – 416 с.

Стаття надійшла до редакції 25.05.2011

N.GRYGORENKO

THE PECULIARITIES OF JURIDICAL COMPOUND TERMS TRANSLATION

The article deals with the English juridical compound terms structure, their semantic integrity and ways of their translation.

Key words: term-word phrases, component, compound term, two-component term, three-component

УДК: 811:372.461(045)

Алла ДАВИДЕНКО,

Світлана МІРОШНИК

КУЛЬТУРА УСНОГО ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ

У статті з'ясовано основи культури усного ділового мовлення, культури поведінки, культури спілкування, яка є основою людських стосунків; відповідне корегування гарного, правильного, естетично вишуканого усного мовлення. Автори наукової статті розглядають основні постулати безконфліктного спілкування, які були розроблені науковцями.

Ключові слова: культура мовлення, культура спілкування, живомовний етикет, логічність викладу, мовна майстерність, точність мовлення, мовна норма.

Основою будь-якої мови є живе розмовне мовлення. Мовлення – процес добору й уживання засобів мови для спілкування з іншими членами певного мовного колективу. Мовлення є формою існування живої мови, у мовленні вона функціонує, перебуваючи в постійному розвитку. Мова й мовлення нерозривно пов'язані. Мовлення існує на основі певної мови, а мова виявляє себе в мовленні її носіїв. Мова щодо мовлення – явище загальне; вона належить усім, хто нею користується. Мовлення ж щодо мови – часткове, окреме, індивідуальне. Та без повсякденного вжитку на всіх вікових і соціальних рівнях, невинного розвитку форм та засобів

спілкування навіть найрозвиненіша мова приречена на асиміляцію і зникнення.

Добираючи ті чи ті мовні засоби, слід дотримуватися загальних етичних вимог й орієнтуватися також на позамовні чинники, розглядаючи їх як єдине ціле. Серед цих чинників найважливішими є суспільна царина й мета спілкування в конкретних обставинах. Оскільки мова є універсальним засобом спілкування, нагромадження й передавання інформації, навчання, виховання та формування духовного світу, вона немислима без належної культури мовлення.

Отже, культура мовлення – це сукупність таких якостей, які найліпше впливають на адресата з урахуванням конкретної ситуації, поставлених мети й завдань. До них належать: точність, зрозумілість, чистота мови, багатство й розмаїтість, виразність, правильність. Кожен, хто прагне поліпшити свою культуру мовлення, має розуміти, що таке національна мова, у яких формах вона існує; чим книжна мова відрізняється від розмовної; що таке функційні стилі мовлення; чому в мові існують фонетичні, лексичні, морфологічні, синтаксичні варіанти; що таке мовна норма; засвоїти й розрізнати навички добору і вживання мовних засобів у процесі діяльності; оволодівати нормами літературної мови, її багатствами.

Культура поведінки, культура мовлення і культура спілкування в житті найчастіше виступають у єдності. Культура спілкування є складником культури людини в цілому й безпосереднім модулятором людських стосунків. Стан моральної та психологічної культури спілкування в суспільстві помітно впливає на стан економічного й політичного розвитку країни, духовність її громадян і їх національну свідомість. Культура спілкування формується багатьма поколіннями. Суспільство взагалі й кожний його член зокрема мають прагнути до того, щоб не лише зберегти, а й примножити духовну спадщину попередників.

Під живомовним етикетом розуміють розроблені правила мовної поведінки, систему живомовних формул спілкування. Знання правил мовного етикету, їх дотримання дає змогу людині почувати себе впевнено й невимушено, не відчувати незручностей через огріхи й невірні дії, уникнути кепкування з боку інших.

Безперечно, одні знання не забезпечать культури спілкування, якщо їх не будуть використовувати належним чином. Для того щоб

спілкування було успішним, слід мати належні вміння. Їх набувають з досвідом, за допомогою певних вправ. Для того щоб контакт був насправді глибоким, особистість, крім знань про спілкування, певних навичок і вмінь, мусить мати ще й відповідну комунікативну настанову на спілкування. До того ж не просто настанову щодо налагоджування контакту, а й на особу як на загальнолюдоську цінність. Тоді цей контакт стане олюдненим і спілкування вестиметься на високому рівні [1, с. 36].

Культура мови зумовлена самоусвідомленням мовної особистості. Вона зароджується й розвивається там, де носіям національної літературної мови не байдуже, як вони говорять і пишуть, як сприймають їхню мову в різних суспільних середовищах, а також у контексті інших мов. Тобто культура мови безпосередньо пов'язана із соціологією і психологією не лише у сенсі випрацювання моделей взірців мовної поведінки, а й щодо формування мовної свідомості. А ось як подає визначення поняття «культура мови» словник лінгвістичних термінів: культура мови – це ступінь відповідності нормам орфоєпії, слововживання та іншим установленим для даної мови; здатність наслідувати ліпші зразки у своєму індивідуальному мовленні. Мовлення вбирає в себе конкретне говоріння, що триває в часі й виявляється у звуковій (включно із внутрішнім проговорюванням) або письмовій формі. Отже, досконале володіння мовою, її нормами у процесі живомовної практики людини й визначає її культуру мовлення. Але засвоїти літературні канони вимови й дотримуватися набагато складніше й важче, ніж навчитися правильно писати. Основними причинами низької культури усного мовлення є порушення системи вимог, регламентування, значний вплив суржику й недостатнє знання правил літературної вимови. Вислів Сократа: «Заговори, щоб я тебе побачив», красномовно свідчить про те, яке місце мовленню надавали елліни.

Справжньому фахівцеві притаманна широта світогляду, знання історії свого народу, розуміння проблем сучасності, виразна громадянська позиція, оскільки інтереси будь-якого професіонала, якщо він людина інтелігентна, не обмежуються вузькими фаховими межами. Лише взявши за основу процес спілкування й постійного навчання, можна сформувати не тільки пізнавальні дії, а й систему стосунків, спілкування загалом, живомовну культуру молодого

фахівця будь-якої галузі. У структурі культури ділового мовлення фахівців виробничої царини можна виокремити такі компоненти:

1) мовна правильність – знання й додержання узвичаєних сучасною суспільно-живомовною практикою мовних норм (орфоепічних, лексичних, граматичних, стилістичних);

2) мовна майстерність – багатство активного словника, вміння дібрати із наявних варіантів найточніший у семантичному, стилістичному, експресивному аспекті, що відповідає комунікативним намірам мовця;

3) мовна свідомість – стійке прагнення мовця до вдосконалення власного мовлення [3, с. 49–50].

Офіційно-діловий стиль, окрім писемної форми, реалізують також і в усній (ділові наради, публічні виступи, телефонне спілкування та й ін.). Усне ділове спілкування поєднує в собі способи взаємодії між співрозмовниками вербальними (словесними) й невербальними (поза, жести, міміка, одяг, знаки, символи) засобами.

Залежно від способу сприймання інформації, кількості учасників, розрізняють такі види спілкування:

- контактне (безпосереднє);
- дистанційне (телефонне, селекторне);
- діалогічне (зі співрозмовником);
- монологічне (доповідь, промова);
- полілогічне (диспут);
- усне (розмова, бесіда);
- письмове (листи, телеграми, електронні засоби);
- міжперсональне (нарада, колоквіум);
- масове (збори, мітинг);
- офіційне, функційне (пов'язане зі службовою діяльністю);
- приватне, інтимно-родинне (у невимушеній, неформальній обстановці);
- анонімне (незнайомих – вулиця, транспорт).

Позитивний процес спілкування залежить не стільки від мотивів, якими керується людина, скільки від вміння їх сформулювати й викласти. Кожен із наведених раніше видів передбачає дотримання відповідних етичних норм і правил спілкування. Людина може по-різному ставитися до співрозмовника, але етикет у поєднанні з почуттям власної гідності й самоповаги не

дає змоги їй відкрито висловлювати негативні оцінки чи інакше виявляти негативне ставлення. Різні вияви живомовного етикету супроводжують більшість ситуацій міжперсонального, як і будь-якого іншого спілкування. Незалежно від змісту розмови мовці послуговуються висловлюваннями, що містять певні етикетні знаки. Вони й складають тематичні об'єднання структурно різних мовних одиниць (слів, словосполук, речень) на ознаку привітання, подяки, вибачення, побажання, прощання тощо. Кожне тематичне об'єднання є частиною доволі розгалуженої системи засобів вираження мовного етикету.

Вибір тієї чи тієї одиниці формул ввічливості залежить від ситуації, фаху, соціального статусу, статі, освіти, віку. Ось кілька загальних порад мовознавця О. Сербенської щодо відпрацювання гарного, правильного, естетично вишуканого усного мовлення:

- навчитися «слухати» себе і вміти охарактеризувати свій голос, свою манеру розмовляти;
- привчати себе уважно слухати інших й аналізувати своє та чуже мовлення;
- учитися правильно дихати під час мовлення;
- бути активним у своєму усному мовленні: вивчати напам'ять вірші, уривки із прозових творів, приказки, прислів'я, швидкомовки;
- важливо відшукати свій голос, уміти його розблокувати, бути природним, приємним, зберігаючи національну специфіку мовлення;
- дотримуватися орфоепічних норм [3, с. 56–57].

За умов умілого володіння та врахування цих складників мовець має більше можливостей досягти поставленої мети. Важко не погодитися із соціологами і психологами, які запевняють, що успіх бізнесу на 85 % залежить від уміння спілкуватися.

Науковці розробили основні передумови безконфліктного спілкування:

- процес семантичного зв'язку (наявність загальної теми);
- новизна інформації у викладі поглядів;
- уникання зайвої деталізації;
- значення детермінізму (знання причинно-наслідкових відношень, явищ, подій);
- вияв тотожності (наявність спільної вихідної точки зору для співрозмовників);

- обізнаність із минулим;
- прогнозування майбутнього;
- істинність у словах і вчинках, словах і реаліях [4, с. 232–254].

Дотримуючись цих настанов у діловому спілкуванні та норм літературної мови, співрозмовники завжди дійдуть згоди й порозуміються. Переконливе, пристрасне слово – дієвий засіб організації стосунків в діловій царині, могутній чинник виховання. Живе слово, особистий приклад – величезна сила. Поведінка оратора, його мова, жести, вигляд – усе це взірць для слухачів. Справжній промовець – неповторна індивідуальність. Проте уміння спілкуватись не завжди дається людині від народження, а здебільшого формується впродовж життя і є результатом тривалої та наполегливої праці над вдосконаленням свого мовлення. Кожен промовець, який чимало виступає, має свій індивідуальний стиль. Це поняття складне й багатогранне. Насамперед на стиль людини значний відбиток накладає її світогляд: він визначає, як правильно тлумачити факти, підбирати слова й образні засоби. Тут виявляється й характер людини.

Публічне мовлення є одним із жанрових різновидів живомовлення, досить своєрідним за своєю природою, місцем серед інших видів мовлення, а також специфічними якісними характеристиками. Серед них – *тишемно-усна форма* публічного мовлення – на етапі підготовки мовець має викласти свої думки письмово. Це потрібно для збереження думки, побудови логічно сформульованих понять, безперечної впевненості у власних судженнях та подальшого точного, зрозумілого і стислого викладу їх перед аудиторією. Це підтверджує й вислів Д. Карнегі: «Повсякчас занотовуйте всі роздуми, які спадають вам на думку, і весь час ретельно обдумуйте їх... Записуючи, я проголошую як саму думку, так і її словесну форму... значно легше аналізувати факти після їхнього попереднього запису: добре сформульована проблема – наполовину розв'язана проблема» [2, с. 17].

Книжно-розмовна форма публічного мовлення характеризується впливом на мисленнево-живомовну діяльність слухача, щоб переконати і спонукати його до відповіді чи дії.

Розмовний аспект публічного мовлення виявляється в таких його якостях, як:

- безпосередність (спілкування віч-на-віч, у процесі якого здійснюється оперативна реакція мовця на стимули слухача);
- невимушеність (природність, розкутість спілкування) як доконечна передумова встановлення контакту між мовцем і слухачем;
- емоційність спілкування (збудження пристрастей), що забезпечує виразність мовлення доцільністю вживання вербальних і невербальних засобів.

Текст з погляду риторики повинен мати такі основні ознаки.

1. *Правильність мовлення* означає додержання норм літературної мови у вимові, у доборі слів, у вживанні граматичних форм, у побудові словосполук і речень відповідно до умов спілкування. Правильна мова гарантує адекватне розуміння тексту.

2. *Точність мовлення* забезпечується знанням предмета розмови і знанням мови в усій її повноті та вмінням узгодити знання про предмет зі знанням мови. Для цього з багатого словникового запасу слід добирати такі мовні одиниці та їх форми, які б забезпечили досягання мети спілкування. Вжиті в тексті слова й поєднання слів мають цілковито відповідати їхнім усталеним значенням. Лише в цьому разі слухачі правильно зрозуміють промовця.

3. *Багатство мовних засобів* передбачає вживання в тексті синонімів, синонімічних висловів, порівнянь, різноманітних моделей речень, зокрема й ускладнених (з відокремленими членами, з унесеннями) та складних (складносурядних, складнопідрядних, складних безсполучникових, складних конструкцій), двоскладних й односкладних, повних і неповних.

4. *Логічність викладу* досягається завдяки дотримувannya причинно-наслідкових зв'язків між окремими висловлюваннями, правильному відтворюванню взаємозалежності між явищами, коли кожне наступне положення впливає з попереднього або доповнює його.

5. *Щирість* – це глибока переконаність промовця в цілковитій правоті, у справедливості того, що він стверджує, що обстоює. Якщо промовець кривить душею, його виступ не буде переконливий.

Під час виступу слід дотримуватися таких правил:

- уявляти мету свого виступу й підпорядковувати їй кожний мовний засіб;

- розуміти внутрішній світ слухачів і враховувати його;
- підтримувати зворотній зв'язок з аудиторією, стежити очима за слухачами й реагувати на їхню поведінку;
- прагнути, щоб мова була якомога образнішою, наводити конкретні свіжі приклади і тим упливати на уяву слухачів;
- виразно й голосно говорити.

Аби пожвавити виступ, промовцеві слід уживати доречні афоризми, крилаті вислови, приказки, прислів'я, дотепи. Можна говорити про красномовство в різноманітних царинах спілкування (навчальне, офіційно-ділове, мітингове, публіцистичне, ораторське та ін.). «Добре підготовлена промова – це на 9/10 виголошена промова» [2, с. 17].

У якому б аспекті ми не розглядали норму, завжди натрапимо на її подвійне значення: з одного боку – мовна норма є, природно, явищем мови, а із іншого – норма виразно виступає і як явище суспільне. Суспільний чинник норми виявляється ще сильніше, ніж суспільний чинник взагалі. Адже норма нерозривно пов'язана саме з суспільно-комунікативною функцією мови. Якби ми не розглядали питання культури мови – у прикладному, навчально-педагогічному, виховному аспекті чи у зв'язках із мисленням чи психологічними чинниками, – усі вони неминуче обертаються навколо поняття норми [3, с. 9]. Отже, мова – інструмент здобуття знань, засіб життєдіяльності людини. Вона обслуговує не лише царину духовної культури, а й пов'язана з виробництвом, з усіма його галузями, із соціальними відносинами, тому складає соціальну основу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зубков М.Г. Сучасне ділове мовлення. – Харків : Видавництво «Торсінг», 2008. – 448 с.
2. Карнегі Д. Как вырабатывать уверенность в себе и влиять на людей, выступая публично. – М. : Издательство Попурри, 2004. – С. 17–25.
3. Пилинський М. Мовна норма і стиль. – К. : Наук. думка 1976. – С. 9.
4. Ревзина О. Семиотический эксперимент на сцене / О. Ревзина, И. Ревзин // Ученые записки Тартуского университета. – Тарту, 1971. – С. 284–232.

5. Сербенська О. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей / О. Сербенська, М. Волощак. – К. : Вид. центр «Просвіта», 2001. – С. 63–64.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2011

А. ДАВИДЕНКО, С. МИРОШНИК

КУЛЬТУРА УСНОГО ДЕЛОВОГО ЯЗЫКА

В статье раскрыты основы культуры усного делового языка, культуры поведения, культуры общения – основы человеческих отношений; соответственная корректировка хорошего, правильного, эстетически изысканного усного языка. Авторы научной статьи рассматривают основные постулаты безконфликтного общения, которые были сформулированы учеными.

Ключевые слова: культура языка, культура общения, этикет, логичность формулировки, языковое мастерство, точность языка, языковая норма.

A. DAVIDENKO, S. MYROSHNIK

THE CULTURE OF ORAL BUSINESS SPEECH

In this article there are established basis of culture of oral business speech, culture of behavior, culture of communication, which are backbone of human relationship. To correct oral speech rightly, appropriately, aesthetically well. The authors of this research work regard the main conflict free speech postulates, which were designed by scientists.

Key words: culture of speech, culture of communication, vivifying etiquette, logicity formulation, speech skill, speech precision, speech norm.

УДК 811.111'42:659.1

Тетяна ДЕКШНА

РОЛЬ ІНТИМІЗАЦІЇ В РЕКЛАМНОМУ ДИСКУРСІ

У статті висвітлено особливості рекламного дискурсу з погляду сучасної наукової парадигми. Проведено аналіз основних підходів до вивчення дискурсу; розглянуто сутність та роль поняття «інтимізація» в рекламному дискурсі; виділено основні функції інтимізації в рекламному дискурсі.

Ключові слова: дискурс, рекламний дискурс, інтимізація

Поняття дискурсу стало центральним у вивченні комунікаційних процесів ХХ ст. Дискурс вивчають в різних наукових парадигмах, тому в лінгвістичних теоріях поняття «дискурс» до кінця ХХ ст. стало ширшим за поняття «мова». Існує лінгвістичний, семіотичний і соціально-комунікативний підхід до аналізу дискурсу. Мовознавці розглядають дискурс в аспекті